

Անահիտ Մանասյան

*ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահի օգնական,
ԵՊՀ սահմանադրական իրավունքի ամբիոնի ասպիրանտ*

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՈՐՊԵՄ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔԻ ՋԱՐԳԱՑՄԱՆ ԿԱՐԵՎՈՐԱԳՈՒՅՆ ԳՐԱՎԱԿԱՆ

Այն հանգամանքը, որ իրականությունն անընդհատ փոփոխվում ու զարգանում է, կասկածից վեր է: Իրականությունը դրա համար էլ իրականություն է, որպեսզի փոփոխվի¹: Հետևաբար հասարակական հարաբերությունների կարգավորման համար նախատեսված մեխանիզմները, առաջին հերթին Սահմանադրությունը, պետք է ի վիճակի լինեն համարժեքորեն արձագանքելու հասարակական հարաբերությունների հիշյալ առաջընթացին: Հենց այդ է պատճառը, որ Սահմանադրության կայունության հատկանիշի էության հիմքում ընկած է ոչ թե ստատիկ, այլ դինամիկ կայունության գաղափարը, ինչը ենթադրում է զարգացող հասարակական հարաբերություններին արձագանքելու ու դրանց պայմաններին հարմարվելու ունակություն: Հետևաբար կայուն լինելու համար Սահմանադրությունը, զարգանալու ունակություն պետք է ունենա, որպիսի պայմաններում միայն այն կարող է հանդես գալ որպես «կենդանի փաստաթուղթ» և լինել հասարակական հարաբերությունների ելակետային կարգավորիչ²: Հակառակ պարագայում այն կվերածվի «մեռած իրավական ակտի», փաստացի հարաբերություններից անկախ գործող սոսկ փաստաթղթային մի լուծումի, որն իրականում ի վիճակի չէ իրականացնելու իր գործառույթները և կարգավորելու հասարակական հարաբերությունները:

¹ Տե՛ս «Комментарий к Конституции РФ» (под ред. В. Д. Зорькина, Л. В. Лазарева), М., 2009, էջ 24:

² Այդ առումով հիշատակման են արժանի Ջեյմս Մեդիսոնի խոսքերն այն մասին, որ «Եթե ցանկանում ենք ձևավորել այնպիսի համակարգ, որը կգոյատևի դարերի ընթացքում, ամհրաժեշտ է հաշվի առնել այն փոփոխությունները, որոնք այդ դարերը կարող են առաջացնել» (տե՛ս Peltason J.W., “The Development of the Constitution”, <http://www.america.gov/st/usg-english/2008/April/20080416002922eaifas0.5097315.html>):

Սահմանադրության զարգացման հիմնախնդիրները վերլուծելիս հետխորհրդային երկրների իրավաբանական գրականության մեջ առավել հաճախ խոսվում է Սահմանադրության տեքստում փոփոխություններ կատարելու մասին: Մինչդեռ համաշխարհային գիտական միտքն արդեն իսկ զարգացել է այն ուղղությամբ, որ տեքստային փոփոխություններ կատարելն այն միակ ուղին չէ, որը կարող է արդյունավետորեն ապահովել Սահմանադրության բնականոն զարգացումը¹: Դրա պատճառները բազմաթիվ են: Առաջին հերթին հարկ է հիշատակել այն հանգամանքը, որ փոփոխման կոշտ կարգի դեպքում Սահմանադրությունը զարգացող հասարակական հարաբերությունների պայմաններին սուկ վերջինիս տեքստում փոփոխություններ կատարելու միջոցով համապատասխանեցնելը օժտված չէ բավարար արդյունավետությամբ, քանզի այն չի հանդիսանում գործուն միջոց: Հիմնախնդրի լուծում չէ նաև ճկուն սահմանադրության առկայությունը, քանզի վերջինս, որպես կանոն, հնարավորություն է տալիս հեշտությամբ փոփոխելու սահմանադրական կարգավորումները: Մինչդեռ Սահմանադրությունը հանդիսանում է կենսագոյի հիմնական կանոնների շուրջ հասարակական համաձայնությունն և, որպես այդպիսին, ամրագրում է կոնկրետ հասարակության քաղաքակրթական արժեքների ամբողջականությունից բխող նպատակներն ու հասարակական կեցության հիմնարար սկզբունքները, սահմանում է հասարակական վարքագծի հիմնական կանոնները, անհատի ու պետության փոխհարաբերությունների բնույթը, իշխանության իրականացման կարգն ու սահմանները՝ հասարակական համաձայնությամբ անհրաժեշտ միջավայր ստեղծելով մարդու ստեղծարար էության լիարժեք դրսևորման ու առաջընթացի համար²: Ուստի ճկուն սահմանադրություն-

---

¹ Նշենք, որ «Սահմանադրության զարգացում» հասկացության, ինչպես նաև զարգացման հիշատակված եղանակների առնչությամբ ուսումնասիրությունները հանդիպում են մեծամասամբ ամերիկյան մասնագիտական գրականության մեջ: Որպես այդպիսիք, բացի Սահմանադրության տեքստային փոփոխություններից, հիշատակվում են նաև Սահմանադրության մեկնաբանությունը և սահմանադրական սովորույթները (տե՛ս, օրինակ, “Constitutional Culture and Democratic Rule” (edited by Ferejohn J., Rakove J. N., Riley J.), Cambridge University Press, 2001, էջ 274, <http://www.america.gov/st/usg-english/2008/April/20080416002922eafas0.5097315.html>, http://oll.libertyfund.org/?option=com_staticxt&staticfile=show.php%3Ftitle=809&chapter=187967&layout=html&Itemid=27 և այլն):

² Տե՛ս Հարությունյան Գ., «Սահմանադրական մշակույթ. պատմության դասերը և ժամանակի մարտահրավերները», Երևան, 2005, էջ 11-12:

ների պայմաններում առավել մեծանում է կենսագոյի՝ վերը նշված հիմնական կանոններն առանց հասարակական համաձայնության փոփոխելու, իսկ մի շարք դեպքերում՝ նաև հիշյալ հասարակական համաձայնությունը ձևախեղելու հավանականությունը, ինչն իր հերթին հանգեցնում է «Սահմանադրություն» հասկացության հիմքում ընկած հատկանիշային արժեքների ձևախեղմանը¹:

Կարևոր է և այն հանգամանքը, որ հաճախ Սահմանադրության զարգացումը պայմանավորված է լինում ոչ թե այս կամ այն նորմի շրջանակներում տեքստային փոփոխություններ կատարելու, այլ վերջինիս բովանդակության բացահայտման անհրաժեշտությամբ: Այդ առումով ակնհայտ է, որ Սահմանադրության տեքստը չի կարող գոյություն ունենալ «ինքն իրեն»՝ վերացարկված շրջապատող իրականությունից: Գաղտնիք չէ և այն, որ վերջինս իրացվում է առօրյա կյանքում, պրակտիկայում: Հետևաբար, եթե ստատիկ առումով տեքստի բովանդակությունը կարող է բացահայտման կարիք չունենալ, ապա մույնը դժվար է ասել հիշյալ տեքստային լուծումների ու իրականության փոխառնչության դեպքերի մասին, երբ, որպես կանոն, սահմանադրական նորմերի իրացման համար պահանջվում է վերջիններիս բովանդակության վերհանում: Իսկ դա նպատակահարմար է իրականացնել ոչ թե նորմի շրջանակներում փոփոխություններ կատարելու, այլ վերջինիս մեկնաբանության միջոցով: Հակառակ տարբերակը կարող է հանգեցնել չափազանց ծավալուն սահմանադրական տեքստի առկայության, որի համապատասխանեցումը զարգացող հասարակական հարաբերությունների պայմաններին կպահանջի վերջինիս շրջանակներում անընդհատ փոփոխություն-

---

¹ Այդ առումով Վենետիկի հանձնաժողովը բազմիցս արձանագրել է, որ Սահմանադրության չափազանց հաճախակի փոփոխությունները բացասական ազդեցություն են ունենում սահմանադրական և քաղաքական կայունության տեսանկյունից (տե՛ս CDL-AD (2010)001, "REPORT ON CONSTITUTIONAL AMENDMENT", Adopted by the Venice Commission at its 81st Plenary Session (Venice, 11-12 December 2009), §106, <http://www.venice.coe.int/docs/2010/CDL-AD%282010%29001-e.pdf>), և նշել է, որ Սահմանադրությունը չի կարող փոփոխվել երկրի քաղաքական իրավիճակի յուրաքանչյուր փոփոխության կամ նոր պաշտպանական մեծամասնության ձևավորման հետ միաժամանակ (տե՛ս CDL-INF (2001)3, "REPORT ON CO-OPERATION BETWEEN THE VENICE COMMISSION AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA ON CONSTITUTIONAL REFORM", §26, <http://www.venice.coe.int/docs/2001/CDL-INF%282001%29003-e.asp>):

ների իրականացում, ինչը հնարավոր չի լինի արդյունավետորեն ապահովել կոշտ սահմանադրությունների պարագայում, իսկ ճկուն սահմանադրությունների դեպքում կմեծանա սահմանադրությունների հիշյալ տեսակի առնչությամբ ներկայացված վերը նշված իրավիճակի առաջացման, այն է՝ «Սահմանադրություն» հասկացության հիմքում ընկած հատկանիշային արժեքների ձևախեղման հավանականությունը:

Սահմանադրության զարգացման այլընտրանքային եղանակների, մասնավորապես Սահմանադրության մեկնաբանության ինստիտուտի արմատավորումը պայմանավորող հանգամանքների առումով հարկ ենք համարում ընդգծել և այն, որ ներկայումս սահմանադրությունները, որպես կանոն, սահմանադրական արդարադատության միջոցով ուղղակիորեն ենթակա են դատական պաշտպանության, որպիսի հանգամանքի արդյունավետ իրականացումը դժվար է պատկերացնել առանց վերջինիս դրույթների մեկնաբանության: Ակնհայտ է, որ անհնար է կիրառել սահմանադրական նորմը կամ իրականացնել դրա դատական պաշտպանությունը առանց վերջինիս բովանդակության բացահայտման:

Վերը շարադրված հանգամանքներն արդեն իսկ բավարար են փաստելու, որ Սահմանադրության զարգացումը հնարավոր չէ արդյունավետորեն իրականացնել սուկ վերջինիս տեքստում փոփոխություններ կատարելու միջոցով, և որ Սահմանադրության մեկնաբանությունը Սահմանադրության զարգացման կարևորագույն եղանակներից մեկն է: Ընդ որում՝ հիշյալ համատեքստում խոսքը պաշտոնական մեկնաբանության մասին է, քանզի վերջինս, ի տարբերություն ոչ պաշտոնական մեկնաբանության, **ունի համապարտադիր բնույթ** և տրվում է դրա համար լիազորված հատուկ մարմնի կողմից:

Ինչ վերաբերում է Հայաստանի Հանրապետությանը, ապա նշենք, որ, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ Սահմանադրությունը հանդիսանում է կենսագոյի հիմնական կանոնների շուրջ **հասարակական համաձայնություն** և, որպես այդպիսին, ամրագրում է իրավական այն հիմնարար արժեքներն ու սկզբունքները, որոնք բնորոշ են սոցիալական հանրության պատմական տվյալ փուլին ու կազմում են դրա շրջանակներում առաջացող հարաբերությունների միջուկը, էությունը, սահմանադիրը նախատեսել է այլ իրավական ակտերի համեմատությամբ ՀՀ Սահմանադրության ընդունման ու փոփոխման բավականին բարդեցված կարգ՝ հստակորեն սահմանելով հիշյալ գործընթացի շրջանակներում

ընդգրկված սուբյեկտներին¹: Այդ հանգամանքը կարող է հանգեցնել այնպիսի եզրակացության, որ ՀՀ Սահմանադրության զարգացումն անհնար է վերջինիս տեքստում փոփոխություններ կատարելու ներկայացված եղանակից տարբերվող այլ եղանակով: Սակայն, հաշվի առնելով ներկայացված վերլուծությունը, կարծում ենք, որ վերը նշված կարգավորումն ամրագրելով՝ սահմանադիրը նպատակ է հետապնդել ոչ թե ընդհանրապես արգելել Սահմանադրության զարգացումն այլընտրանքային եղանակներով, այլ բացառել է այլ սուբյեկտների կողմից Սահմանադրության փոփոխումը **գործող սահմանադրական կարգավորումներից չբխող նոր կարգավորում ստեղծելու** միջոցով: Իսկ դա հիմք է տալիս եզրակացնելու, որ ՀՀ Սահմանադրության զարգացումը կարելի է իրականացնել նաև, այսպես կոչված, այլընտրանքային եղանակների, մասնավորապես վերջինիս մեկնաբանության միջոցով: Միևնույն ժամանակ կարծում ենք, որ քննարկվող հիմնախնդրի առումով հիմնական չափանիշը պետք է լինի այն, որ Սահմանադրության կայունությունն ապահովելու տեսանկյունից նպատակահարմար է Սահմանադրության տեքստում փոփոխություններ չկատարել այն բոլոր դեպքերում, երբ հնարավոր է վերջինիս զարգացումն ապահովել առանց հիշատակված տեքստային փոփոխությունների, **գործող սահմանադրական կարգավորումների շրջանակներում** մեկնաբանություն իրականացնելու միջոցով:

Այսպիսով, կարելի է փաստել, որ մեկնաբանությունը ՀՀ Սահմանադրության զարգացման կարևորագույն եղանակներից մեկն է, և որ նպատակահարմար է Սահմանադրության տեքստում փոփոխություններ չկատարել այն բոլոր դեպքերում, երբ հնարավոր է վերջինիս զարգացումն ապահովել վերը նշված եղանակի միջոցով²:

Հարկ է նկատել, որ պաշտոնական մեկնաբանության հիշատակված տարբերակիչ հատկանիշները հիմք ընդունելով՝ հեղինակների մի մասը հանգում է այն եզրակացության, որ ՀՀ սահմանադրական դատա-

---

¹ Տե՛ս ՀՀ Սահմանադրության 8-րդ գլուխը, որը վերնագրված է «Սահմանադրության ընդունումը, փոփոխումը և համրաքվեն»:

² Այդ առումով հարկ ենք համարում հիշատակել ԱՄՆ Սենատի անդամ Ջորջ Նորիսի հետևյալ խոսքերը՝ «Մենք ունենք օրենսդիր մարմին, որը կոչվում է Ներկայացուցիչների պալատ՝ կազմված 400 հոգուց: Մենք ունենք մեկ այլ օրենսդիր մարմին, որը կոչվում է Սենատ՝ կազմված մոտ 100 հոգուց: Մենք իրականում ունենք ևս մեկ այլ օրենսդիր մարմին, որը կոչվում է Գերագույն դատարան՝ կազմված 9 հոգուց, և նրանք ավելի գորեղ են, քան մենք բոլորս միասին վերցրած» (տե՛ս Նազարյան Հ., «ԱՄՆ դատական համակարգը», Երևան, 1997, էջ 25-26):

րանը (ինչպես նաև սահմանադրական արդարադատության համանման մարմինները) օժտված չէ Սահմանադրության պաշտոնական մեկնաբանման իրավասությամբ, քանզի ՀՀ Սահմանադրությունն ուղղակիորեն չի ամրագրում հիմնական օրենքի պաշտոնական մեկնաբանման ինստիտուտ, իսկ ՀՀ Սահմանադրական դատարանը չունի վերջինիս վերացական մեկնաբանության լիազորություն: Մեր կարծիքով, սակայն, այդ հանգամանքը չի ենթադրում, որ համապատասխան պետություններում, այդ թվում՝ Հայաստանի Հանրապետությունում, բացակայում է հիշյալ ինստիտուտը: Իրավունքի իրացումը, ինչպես ցանկացած նպատակաուղղված գործունեություն, օբյեկտիվորեն պահանջում է վերջինիս բովանդակության ըմբռնում, ինչն իր հերթին ենթադրում է համապատասխան իրավական, այդ թվում նաև սահմանադրական նորմերի մեկնաբանություն: Այդ առումով հիշատակման է արժանի իրավաբանական գրականության մեջ արտահայտված այն տեսակետը, որ տեքստը կարող է ընդգրկել բազմաթիվ իմաստային կառուցվածքներ և, հետևաբար, բազմաթիվ իրավական նորմեր, որոնցից իրավակիրառ մարմինը պետք է ընտրի այն, որն ինքը կիրառելու է: Մինչ այդ ընտրությունը կիրառվող նորմը գոյություն չունի, գոյություն ունի միայն տեքստը: Որոշ առումով հենց մեկնաբանությունն է տեքստը հարստացնում կոնկրետ նորմով¹: Այսպիսով, սահմանադրությունը հանդես է գալիս ոչ թե որպես իրավական նորմերի ամբողջություն, այլ որպես կարգավորումների հանրագումար, որոնք պարունակում են նորմերի սուբյեկտիվ իմաստ: Սահմանադիրը չի ընդունում «իրական» նորմեր, նա իր կամքն է արտահայտում անհատական և կոլեգիալ մարմինների կազմավորման կարգի, նրանց համատեղ կամ անհատական ակտերի, նրանց միջև փոխհարաբերությունների հնարավոր տարբերակների առնչությամբ: Ինչպես Խոդդին է այդ առումով նշում, գրված կամ չգրված իրավունքի իրական ստեղծողը նա է, ով օժտված է վերջինիս մեկնաբանության բացարձակ լիազորությամբ, ի տարբերություն նրա, ով սահմանել է համապատասխան նորմերը: Հետևաբար Սահմանադրությունը մեկնաբանող դատարանը իրականացնում է սահմանադիր իշխանություն², ինչի արդյունքում որոշ հեղինակներ հանգում են այն եզրակացության, որ սահմանադրական դատա-

¹ Տե՛ս Тропер М., “Проблема толкования и теория верховенства Конституции” // “Сравнительное конституционное обозрение”, N 4 (53)2005, էջ 175:

² Տե՛ս Тропер М., “Проблема толкования и теория верховенства Конституции” // “Сравнительное конституционное обозрение”, N 4 (53)2005, էջ 175-179:

րանի որոշումներն ու դրանցում ընդգրկված պաշտոնական սահմանադրական դրկարիինն է այն նյութը, որը ձևավորում է ամբողջ սահմանադրական իրավունքը, պատկերավոր ասած՝ սահմանադրական իրավունքը գոյություն ունի այնքանով, թե որքան սահմանադրական դրույթներ են մեկնաբանվել սահմանադրական դատարանի կողմից¹:

Հաշվի առնելով վերը շարադրվածը՝ հիշյալ համատեքստում կանդրադառնանք այն հիմնախնդրին, թե որ մարմինն է Հայաստանի Հանրապետությունում լիազորված տալու Սահմանադրության պաշտոնական մեկնաբանություն: Առաջին հերթին նշենք, որ ինչպես տեսության մեջ, այնպես էլ երկրների մեծամասնության արդարադատական պրակտիկայում գերակշռում է այն տեսակետը, որ Սահմանադրությունը մեկնաբանելու իրավասությամբ օժտված է սահմանադրական արդարադատությունն իրականացնող մարմինը, և դժվար թե կարելի է հանդիպել հիշյալ մոտեցումը ժխտող տեսակետի²: Ընդ որում՝ կարևոր է այն հանգամանքը, որ վերը շարադրված եզրահանգումը կախված չէ կոնկրետ պետության օրենսդրությամբ, մասնավորապես, Սահմանադրությամբ, հիշյալ իրավասության ուղղակի ամրագրման առկայությունից:

ՀՀ Սահմանադրության 93 հոդվածի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետությունում սահմանադրական արդարադատությունն իրակա-

---

¹ Տե՛ս Курис Э., "О стабильности конституции, источниках права и мнимом всемогуществе конституционных судов" // "Сравнительное конституционное обозрение", 2004, N 3 (48), էջ 94:

² Այդ առումով իրավաբանական գրականության մեջ նշվում է, որ պետությունների մեծամասնությունում սահմանադրություններն ու օրենքները ոչինչ չեն նախատեսում սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող մարմնի կողմից Սահմանադրությունը մեկնաբանելու առնչությամբ, բայց փաստացիորեն հիշյալ մարմիններից բոլորն էլ իրականացնում են վերջինիս կազույց մեկնաբանություն կոնկրետ գործերի քննության ընթացքում: Ընդ որում՝ այդպիսի մեկնաբանությունը, հատկապես ընդհանուր իրավունքի երկրներում, կարող է էական ազդեցություն ունենալ երկրի իրավական զարգացման վրա, ինչպես դա տեղի է ունենում ԱՄՆ-ում: Բերվում է նաև Իսպանիայի օրինակը, որի «Սահմանադրական դատարանի մասին» օրենքում (1 հոդված) Սահմանադրական դատարանը բնութագրվում է որպես «Սահմանադրության գերագույն մեկնաբանող», բայց դա ավելի շուտ ոչ թե հատուկ լիազորության ամրագրում է, ինչը Սահմանադրության առաքելությունն է (վերջինս «ընդ է» այդ առնչությամբ), այլ Սահմանադրական դատարանի գործունեության էության մատնանշումն է, որն իր բոլոր կոնկրետ դրսևորումներում կապված է Սահմանադրության մեկնաբանության հետ (տե՛ս Кряжков В. А., Лазарев Л. В., "Конституционная юстиция в Российской Федерации", М., 1998, էջ 37-38):

նացնում է սահմանադրական դատարանը, իսկ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 1 հոդվածին համապատասխան՝ սահմանադրական դատարանը սահմանադրական արդարադատության բարձրագույն մարմինն է, որն ապահովում է Հայաստանի Հանրապետության իրավակարգում Սահմանադրության գերակայությունը և անմիջական գործողությունը: Ակնհայտ է, որ հիշատակված խնդիրների իրականացումը հնարավոր է սուսկ սահմանադրական նորմերի ընկալման ու կիրառման շրջանակներում միասնականության, այլ կերպ ասած՝ որոշակի միասնական սահմանադրական դոկտրինի առկայության պայմաններում, հանգամանքն, որ ապահովվում է սահմանադրական նորմերի մեկնաբանության միջոցով: Այդ առումով հիշատակման է արժանի այն, որ ինչպես վերը նշված խնդիրներն ու նպատակները, այնպես էլ Սահմանադրության մեկնաբանությունը, իրենց բնույթով սահմանադրաիրավական հարցեր են, որոնց լուծման բնագավառում մասնագիտացված է **սահմանադրական արդարադատությունն իրականացնող մարմինը**¹: Հետևաբար Սահմանադրության մեկնաբանությունը ՀՀ սահմանադրական դատարանի այն կարևորագույն գործառնություն է, առանց որի վերջինին առաքելությունը դժվար է պատկերացնել, ինչն իր հերթին հիմք է տալիս եզրակացնելու, որ սահմանադրական արդարադատություն իրականացնելիս սահմանադրական դատարանը մեկնաբանում է ՀՀ Սահմանադրությունը: Ընդ որում, հաշվի առնելով հիշատակված հանգամանքներն ու ՀՀ Սահմանադրության 93 հոդվածով ամրագրված այն կարգավորումը, համաձայն որի՝ Հայաստանի Հանրապետությունում սահմանադրական արդարադատությունն իրականացնում է սահմանադրական դատարանը, հետևաբար, որևէ այլ դատական մարմին իրավասու չէ լուծելու սահմանադրական արդարադատության հետ կապված հարցեր², կարծում ենք, որ հենց սահմանադրական դատարանն է այն

---

¹ Իրավաբանական գրականության մեջ նույնպես տարածված է այն տեսակետը, որ սահմանադրական դատարանը արդարադատության այն մարմինն է, որը մասնագիտացված է սահմանադրաիրավական հարցերի լուծման բնագավառում (տե՛ս Арутюнян Г., “Конституционный суд в системе государственной власти /сравнительный анализ/”, Ереван, “Нжар”, 1999, էջ 66):

² Սահմանադրական արդարադատությունը ՀՀ սահմանադրական դատարանի բացառիկ լիազորությունը հանդիսանալու առնչությամբ տե՛ս նաև «Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության մեկնաբանություններ» (ընդհանուր խմբագրությամբ՝ Գ. Հարությունյանի, Ա. Վաղարշյանի), 2010, էջ 918:

հատուկ մարմինը, որը լիազորված է մեկնաբանելու ՀՀ Սահմանադրությու-
յունը: Բացի այդ, ՀՀ սահմանադրական դատարանի քննարկվող իրա-
վական դիրքորոշումները, հանդիսանալով նրա որոշումների կարևորա-
գույն բաղկացուցիչ մաս, պարտադիր են բոլոր պետական և տեղական
ինքնակառավարման մարմինների, դրանց պաշտոնատար անձանց,
ինչպես նաև ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց համար՝ Հայաս-
տանի Հանրապետության ամբողջ տարածքում, ուստի դրանք օժտված
են համապարտադիրության հատկանիշով: Հետևաբար, հաշվի առնելով
վերը շարադրվածը և այն հանգամանքը, որ պաշտոնական մեկնաբա-
նության հիմնական տարբերակիչ հատկանիշներն են պարտադիր
բնույթն այն սուբյեկտների համար, ում հասցեագրված է¹, ու այն, որ վեր-
ջինս տրվում է դրա համար լիազորված հատուկ մարմնի կողմից², կար-
ծում ենք, որ սահմանադրական դատարանի կողմից ՀՀ Սահմանադ-
րության մեկնաբանությունն ունի պաշտոնական բնույթ: Դեռ ավելին,
վերը շարադրված վերլուծությունը հանգեցնում է այն եզրակացության,
որ այդ մեկնաբանության պաշտոնական բնույթը պայմանավորված չէ
այն հանգամանքով, թե արդյոք սահմանադրական արդարադատու-
յունն իրականացնող մարմինն ունի Սահմանադրության վերացական
մեկնաբանության ինքնուրույն լիազորություն, թե սահմանադրական
նորմերի բովանդակությունը բացահայտում ու պարզաբանում է այլ լիա-
զորությունների իրականացման շրջանակներում: Հետևաբար, թեև ՀՀ
սահմանադրական դատարանին վերապահված չէ Սահմանադրության

---

¹ Տե՛ս, օրինակ, “Теория государства и права”, Академический курс в 2-х томах, Том 2 (отв. ред. Марченко М. Н.), М., 1998, էջ 338-339:

² Տե՛ս, օրինակ, Марченко М. Н., “Теория государства и права”, М., 2008, էջ 619, Арутюнян Г., Баглай М., “Конституционное право”, энциклопедический словарь, М., 2006, էջ 485, Румянцева Ю. Е., “Официальное толкование норм уголовно-процессуального права”, Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Екатеринбург – 2008, էջ 9, <http://www.usla.ru/structure/dissovet/Rumyanceva-aref.pdf>, “Теория государства и права. курс лекций”, Издание второе, переработанное и дополненное (под ред. Матузова Н. И. и Малько А.В., <http://www.bibliotekar.ru/teoria-gosudarstva-i-prava-1/87.htm>): Ընդ որում՝ հիշյալ սուբյեկտները կարող են մեկնաբանություն իրականացնել միայն իրենց իրավասության շրջանակներում ընդգրկված հարցե-
րով (տե՛ս Новиков Н. И., “Нормативное толкование в механизме правового регулирования”, Автореферат диссертации, <http://www.referun.com/n/normativnoe-tolkovanie-v-mehanizme-pravovogo-regulirovaniya>):

պաշտոնական վերացական մեկնաբանության ինքնուրույն լիազորություն, սակայն իր լիազորությունների իրականացման ընթացքում նա մեկնաբանում է ՀՀ Սահմանադրությունը, ընդ որում՝ այդ մեկնաբանությունն օժտված է պաշտոնական բնույթով:

Տվյալ պարագայում հարց է առաջանում այն մասին, թե կա արդյոք որևէ այլ դատական մարմին, որը կարող է տալ Սահմանադրության պաշտոնական մեկնաբանություն: Հիշյալ հիմնախնդիրն առավել խնդրահարույց է ՀՀ Սահմանադրության 6 հոդվածի այն դրույթի գործողության պայմաններում, համաձայն որի Սահմանադրությունն ունի բարձրագույն իրավաբանական ուժ, և նրա նորմերը գործում են անմիջականորեն: Վերջինս հաճախ հանգեցնում է այնպիսի եզրահանգումների, որ դատարանների կողմից ՀՀ Սահմանադրության նորմերի անմիջական կիրառումը պահանջում է դրանց մեկնաբանում, հետևաբար Սահմանադրության պաշտոնական մեկնաբանություն իրականացնելու իրավասությամբ օժտված են բոլոր դատական ատյանները: Այդ առումով առաջին հերթին նշենք, որ, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ Սահմանադրությամբ ուղղակիորեն ամրագրվել է Հայաստանի Հանրապետությունում սահմանադրական արդարադատությունն իրականացնող դատական մարմինը, այն է՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանը, կարծում ենք, որ սահմանադրական արդարադատության իրականացումը հստակորեն առանձնացվել է արդարադատության մյուս տեսակների իրականացումից՝ այդպիսով բացառելով վերջինիս բովանդակության շրջանակներում ընդգրկված գործառույթների իրականացումը և սահմանադրաիրավական հարցերի լուծումը դատական այլ մարմինների կողմից: Իսկ այդ հանգամանքն ու պաշտոնական մեկնաբանության տարբերակիչ հատկանիշները հիմք են տալիս եզրակացնելու, որ հիշյալ դատական մարմինները չեն հանդիսանում ՀՀ Սահմանադրության մեկնաբանություն իրականացնելու համար հատուկ լիազորված մարմիններ և չեն կարող տալ Սահմանադրության **պաշտոնական մեկնաբանություն**: Դա իր հերթին ենթադրում է, որ բոլոր այլ պետական մարմինները, այդ թվում՝ դատարանները, պետք է սահմանադրական նորմերը կիրառեն սահմանադրական դատարանի կողմից տրված պաշտոնական մեկնաբանության համատեքստում, այլ ոչ մեկնաբանեն Սահմանադրությունն իրենց հայեցողությամբ, քննարկվող մեկնաբանության շրջանակներից

դուրս¹: Այդ առումով հարկ է հիշատակել իրավաբանական գրականության մեջ արտահայտված այն տեսակետը, որ անհրաժեշտ է Սահմանադրությունը կիրառել Սահմանադրական դատարանի դատական պրակտիկայի համատեքստում: Սահմանադրությունը ժամանակի ընթացքում լրացվում ու մեկնաբանվում է Սահմանադրական դատարանի որոշումներում, որոնք շատ ավելի հեշտ են կիրառվում ընդհանուր դատարանների կողմից, քան Սահմանադրության անհատակ և արժեքային ուղղվածություն ունեցող դրույթները²: Հենց այդ է պատճառը, որ երբ խոսվում է իշխանության մարմինների կողմից իրենց լիազորությունները սահմանադրական կարգավորումներին համապատասխան իրականացնելու մասին, հստակեցվում է, որ դրանք պետք է իրականացվեն «վերահսկողություն իրականացնող մարմնի կողմից մեկնաբանված սահմանադրական կարգավորումներին համապատասխան»³:

Հիշյալ համատեքստում ուշադրությանը է արժանի նաև այն հիմնախնդիրը, թե կարող է արդյոք ՀՀ սահմանադրական դատարանը սահմանադրական նորմերի բովանդակությունը բացահայտելիս փոփոխություններ մտցնել քննարկվող նորմերի բովանդակության շրջանակներում: Նշենք, որ «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 11 հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն ՀՀ սահմանադրական դատարանն ընդունում է միայն **նորմատիվ**, անհատական կամ աշխատակարգային որոշումներ, իսկ 2 հոդվածի 3-րդ մասին համապատասխան նորմատիվ իրավական ակտն... պաշտոնական գրավոր այն փաստաթուղթն է, որն ուղղված է իրավական նորմի կամ նորմերի սահմանմանը, փոփոխմանը կամ գործողության դադարեցմանը: Իրավական ակտը համարվում է նորմատիվ, եթե պարունակում է թեկուզ մեկ իրավական նորմ: Հետևաբար, ՀՀ սահմանադրական դատարանն այլ բնույթի ակտերի թվում ըն-

---

¹ Հարկ է նկատել, որ քննարկվող հիմնախնդրի լուծումը կարող է արդյունավետ լինել միայն այն դեպքում, եթե ընդհանուր իրավասության դատարանները պահպանեն «ողջամիտ ինքնասահմանափակման» սկզբունքը՝ հիմք ընդունելով այն հանգամանքը, որ հենց սահմանադրական դատարանն է հանդիսանում այն դատական ատյանը, որը հատուկ լիազորված է տալու սահմանադրական նորմերի պաշտոնական մեկնաբանություն:

² St'e'u Papuashvili G., "Problematic Aspects of Interrelationship between the Constitutional and Ordinary Courts", http://www.venice.coe.int/WCCJ/Papers/GEO_Papuashvili_E.pdf:

³ St'e'u Тропер М., "Проблема толкования и теория верховенства Конституции" // "Сравнительное конституционное обозрение", N 4 (53)2005, էջ 177:

դուռում է նաև նորմատիվ որոշումներ՝ այդպիսով ստեղծելով իրավունքի նորմեր: Սակայն նոր նորմեր ստեղծելու հանգամանքը պարտադիր չէ, որպեսզի ենթադրի գործող կարգավորումներից չբխող նոր կարգավորում ստեղծելու միջոցով դրանց իմաստի փոփոխություն: Մեր կարծիքով, ՀՀ սահմանադրական դատարանի կողմից Սահմանադրության մեկնաբանության արդյունքում ստեղծվող նորմերի նպատակը պետք է լինի գործող սահմանադրական կարգավորումների համատեքստում վերջինիս բովանդակությունը բացահայտելը, սակայն ոչ հիշատակված շրջանակներից դուրս դրանում փոփոխություններ մտցնելը: Դա, ինչպես արդեն նշեցինք, բխում է ՀՀ սահմանադրական կարգավորումների տրամաբանությունից: Այլ կերպ ասած՝ Սահմանադրությունը մեկնաբանելիս ՀՀ սահմանադրական դատարանը չի ստեղծում գործող սահմանադրական կարգավորումներից չբխող նոր կարգավորում, այլ սահմանադրական նորմի բովանդակությունը բացահայտում և առաջացած կոնկրետ սահմանադրական հիմնախնդրի լուծումը վեր է հանում սահմանադրական գործող կարգավորումներից՝ պահպանելով «ողջամիտ ինքնասահմանափակման» պահանջը¹: Այդ առումով հարկ ենք համարում հիշատակել

---

¹ Այդ առումով իրավաբանական գրականության մեջ կարծիք է արտահայտվել այն մասին, որ եթե սահմանադրական դատարանը կամ որևէ այլ մարմին, որը վերջնականորեն մեկնաբանում է Սահմանադրությունը, պատրաստ չէ ինքնասահմանափակվելու, վստահվում է իշխանությունների տարանջատման սկզբունքը (տե՛ս Pavcnik M., “Constitutional Interpretation (in Continental Europe)”, http://ivr-enc.info/index.php?title=Constitutional_Interpretation_%28in_Continental_Europe%29): Տվյալ պարագայում հիշատակման է արժանի նաև ՌԳ Սահմանադրության 103 հոդվածի (3-րդ մաս), 105 հոդվածի (2-րդ և 5-րդ մասեր), 107 հոդվածի (3-րդ մաս), 108 հոդվածի (2-րդ մաս), 117 հոդվածի (3-րդ մաս), 135 հոդվածի (2-րդ մաս) մեկնաբանության գործով ՌԳ Սահմանադրական դատարանի անդամ Հաջիևի կողմից ներկայացված հատուկ կարծիքում արտահայտված տեսակետն այն մասին, որ Սահմանադրության մեկնաբանության առնչությամբ դիմումների ընդունելիության վերաբերյալ հարցը լուծելիս անհրաժեշտ է դատական իշխանության ողջամիտ ինքնասահմանափակում, որպեսզի Սահմանադրական դատարանը ներգրավված չլինի օրինաստեղծագործության քաղաքական գործընթացում: Սահմանադրության մեկնաբանության առնչությամբ դիմումների ընդունելիության կանոնները հիմնված են իշխանությունների տարանջատման (Սահմանադրության 10 հոդված) և այլ մարմինների իրավասությանը Սահմանադրական դատարանի սահմանափակվածության («ՌԳ Սահմանադրական դատարանի մասին» դաշնային սահմանադրական օրենքի 3 հոդվածի 3-րդ մաս) սկզբունքների վրա (տե՛ս <http://www.constitution.ru/decisions/10004579/10004579.htm>):

նաև ամերիկյան սահմանադրական դոկտրինի շրջանակներում արտահայտված այն տեսակետը, որ Սահմանադրությունն ինքը պետք է լինի այն սահմանը, որի շրջանակներում մեկնաբանողը կարող է բացահայտել վերջինիս նորմերը¹: Քննարկվող հիմնախնդրի տեսանկյունից հետաքրքիր է նաև Հունգարիայի սահմանադրական դատարանի կողմից Սահմանադրության մեկնաբանության առնչությամբ ձևավորված պրակտիկան, համաձայն որի Սահմանադրական դատարանը գործում է իշխանությունների տարանջատման սկզբունքի հիման վրա. այն իր վրա չի վերցնում օրենսդրական գործունեության գործառույթները, այլ կոնկրետ սահմանադրական հիմնախնդրի պատասխանը փնտրում է Սահմանադրության շրջանակներում²:

Այդ հանգամանքի և սահմանադրական կարգավորումները փոփոխող նոր կարգավորում ստեղծելու տարբերություններն առավել հստակ մատնանշելու համար դրանք հարկ ենք համարում վերլուծել Հայաստանի Հանրապետությունում սահմանադրական արդարադատությունն իրականացնող մարմնի պրակտիկայի համատեքստում: ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր՝ 4 փետրվարի 2011թ. ՄԳՌ-934 որոշմամբ անդրադառնալով ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետում ամրագրված՝ «գլխավոր դատախազի վարությամբ գտնվող կոնկրետ գործ» արտահայտության սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտմանը՝ արձանագրեց, որ քրեադատավարական առումով ՀՀ օրենսդրությունը չի հստակեցրել «ՀՀ գլխավոր դատախազի վարությամբ գտնվող կոնկրետ գործ» հասկացությունը: Հետևաբար վերջինս չի կարող մեկնաբանվել ճյուղային-իրավական մեթոդաբանության կիրառման հիման վրա, և անհրաժեշտ է այն մեկնաբանել դրա սահմանադրական նշանակությանը համապատասխան՝ ՀՀ դատախազության սահմանադրական լիազորությունների շրջանակներում: Դատարանն ընդգծեց, որ կոնկրետ դատական սահմանադրական վերահսկողության ձևի կիրառման շրջանակներում ՀՀ Սահմանադրությունը, ՀՀ սահմանադրական դատարան դիմող սուբյեկտ ճանաչելով ՀՀ գլխավոր դատախազին, առաջին հերթին հաշվի է առել Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի 1-ին

---

¹ St'u Barber S. A., Fleming J. E., "Constitutional Interpretation", Oxford University Press, 2007, էջ 172:

² St'u Հունգարիայի Սահմանադրական դատարանի՝ 45/2005 որոշումը, http://www.mkab.hu/admin/data/file/707_45_2005.pdf:

մասի այն դրույթը, համաձայն որի՝ «Հայաստանի Հանրապետության դատախազությունը միասնական համակարգ է, որը ղեկավարում է գլխավոր դատախազը»: Ուստի սահմանադրափրավական առումով «գլխավոր դատախազի վարույթ» հասկացությունը համարժեք է «ՀՀ դատախազության վարույթ» հասկացությանը: «Իր վարույթ» հասկացության առնչությամբ սահմանադրական դատարանը նշեց, որ գործող օրենսդրության համաձայն՝ մինչդատական վարույթն իրականացնում են հետաքննության և նախաքննության մարմինները, իսկ դատախազությունը հսկողություն է իրականացնում հետաքննության և նախաքննության օրինականության նկատմամբ: Դատական քննության փուլում վարույթն իրականացնում է դատարանը, իսկ դատախազությունը դատարանում պաշտպանում է մեղադրանքը: «Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության 2007 թվականի նոյեմբերի 28-ի ՀՕ-270-Ն օրենքի հիման վրա դատախազն այլևս նախաքննություն իրականացնելու իրավասություն չունի, ուստի այս իմաստով չի կարող որևէ գործ իր վարույթ ընդունել կամ իրականացնել: Եթե ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետում օգտագործվող «իր վարույթում գտնվող կոնկրետ գործով» հասկացությունն ընկալվի զուտ դրա քրեադատավարական իմաստով, ապա կստացվի, որ ՀՀ գլխավոր դատախազի այս լիազորության իրականացումը դառնում է անհնարին, քանի որ այդ լիազորության իրականացման համար ՀՀ գլխավոր դատախազը տվյալ գործը պետք է ընդունի իր վարույթ և հանդես գա որպես վարույթն իրականացնող մարմին, որի իրավասությունը չունի: Հետևաբար ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրեց, որ ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետում օգտագործվող «իր վարույթում գտնվող կոնկրետ գործով» հասկացությունը մեկնաբանելիս պետք է հիմք ընդունել այդ հասկացության սահմանադրափրավական նշանակությունը՝ ելնելով ՀՀ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածում նախատեսված ՀՀ դատախազության սահմանադրական լիազորությունների բովանդակությունից: Դատարանն ընդգծեց, որ «իր վարույթ» հասկացության առավել լայն մեկնաբանությունը ենթադրում է, որ վերջինս վերաբերում է բոլոր այն դեպքերին, երբ տվյալ փուլում այդ գործով վերջնական իրավական ակտ ընդունելու իրավասությամբ օժտված է հենց այդ մարմինը: ՀՀ Սահմանադրությունը ՀՀ գլխավոր դատախազին ճանաչելով որպես կոնկրետ վերահսկողույթ-

յան շրջանակներում ՀՀ սահմանադրական դատարան դիմող սուբյեկտ՝ սահմանադրախրավական իմաստով «կոնկրետ գործը» դիտարկում է դատախազության լիազորությունների իրականացում բոլոր այն դեպքերում, երբ այդ մարմինն իր սահմանադրական գործառույթների շրջանակներում իրավասու է կայացնելու վերջնական որոշում:

Հետևաբար վերը նշված գործի շրջանակներում ՀՀ սահմանադրական դատարանը կոնկրետ սահմանադրական նորմին տվեց դրա տառացի նշանակությունից տարբերվող մեկնաբանություն: Սակայն դրանով դատարանը ոչ թե ստեղծեց գործող սահմանադրական կարգավորումներից չբխող նոր կարգավորում, այլ նորմի բովանդակությունը բացահայտեց և առաջացած սահմանադրական հիմնախնդրի լուծումը վերհանեց դրանց շրջանակներում: Այլ իրավիճակ կլիներ այն դեպքում, երբ սահմանադրական դատարանն ամրագրեր հիշատակված դիրքորոշումը, սակայն այդ եզրահանգումը չբխեր սահմանադրական այլ նորմերի համադրված վերլուծությունից և հիմնախնդրին առնչվող կարգավորումների տրամաբանությունից¹: Տվյալ պարագայում խոսք կզգնար ոչ թե սահմանադրական նորմի մեկնաբանության, այլ գործող կարգավորումներից չբխող նոր կարգավորում ստեղծելու մասին: Ուստի հենց վերը նշված հանգամանքն է անհրաժեշտ հաշվի առնել քննարկվող հասկացությունների իմաստն ու դրանց գործողության շրջանակները վերլուծելու ու

---

¹ Վերը շարադրված վերլուծությունը հիմք է տալիս եզրակացնելու, որ Սահմանադրության կարևորագույն հատկանիշներից մեկը պետք է լինի ինքնաբավությունը: Այդ առումով կարևոր է, որ Սահմանադրության իրացման ու պահպանության, ինչպես նաև հասարակական հարաբերությունների կարգավորման համար անհրաժեշտ կառուցակարգերը ընդգրկված լինեն հենց Սահմանադրության շրջանակներում՝ հնարավորություն ստեղծելով սահմանադրական նորմերի հիման վրա լուծելու առաջացող տարատեսակ հիմնախնդիրները: Ինքնաբավությունը ենթադրում է նաև, որ գոյություն ունեցող հասարակական հարաբերությունները կարգավորելուց բացի՝ Սահմանադրությունը պետք է առաջ քաշի դրանց զարգացումը պայմանավորող համապատասխան մպատակներ, որոնց պետք է ձգտի տվյալ սոցիալական հանրությունը: Հիշյալ նորմ-մպատակներն ապահովում են կոնկրետ սոցիալական հանրության շրջանակներում ձևավորվող հարաբերությունների զարգացումը, ինչի բացակայության պայմաններում կայուն չի կարող լինել հասարակությունը, հետևաբար նաև **համակարգային կայունության** երաշխավորի դերը ստանձնած Սահմանադրությունը, քանզի այն չի կարողանա ապահովել **դինամիկ** հավասարակշռություն և հասարակական հարաբերությունները կարտացոլի քարացած վիճակում:

տարբերակելու ընթացքում¹: Ընդ որում՝ պարտադիր չէ, որ Սահմանադրության մեկնաբանությունը լինի տառացի: Այն կարող է լինել նաև տարածական² կամ սահմանափակ³: Սակայն բոլոր դեպքերում այդ մեկնա-

---

¹ Միևնույն ժամանակ հարկ է նկատել, որ կան որոշ սահմանադրական դատարաններ, որոնք սահմանադրական նորմերը մեկնաբանելիս առանձին դեպքերում ստեղծում են գործող կարգավորումներից չբխող նոր կարգավորում: Օրինակ՝ ՌԴ Սահմանադրական դատարանը ՌԴ Սահմանադրության 137 հոդվածի 2-րդ մասի մեկնաբանության գործով նշեց, որ հանրապետության, մարզի, երկրամասի, ֆեդերալ նշանակության քաղաքի, ինքնավար մարզի, ինքնավար շրջանի անվանումների փոփոխությունները ՌԴ Սահմանադրության 137 հոդվածի 2-րդ մասին համապատասխան ընդգրկվում են ՌԴ Սահմանադրության 65 հոդվածում **ՌԴ Նախագահի կարգադրությանը**՝ սահմանված կարգով ընդունված ՌԴ սուբյեկտի որոշման հիման վրա (տե՛ս ՌԴ Սահմանադրական դատարանի 28 նոյեմբերի 1995թ. որոշումը ՌԴ Սահմանադրության 137 հոդվածի 2-րդ մասի մեկնաբանության գործով, <http://www.constitution.ru/decisions/10005627/> 10005627.htm): Մինչդեռ հարկ է նկատել, որ, թեև հիշյալ սահմանադրական դրույթը չի նախատեսում, թե որ սուբյեկտը և ինչպես է ընդգրկվում քննարկվող փոփոխությունը ՌԴ Սահմանադրության 65 հոդվածում, սակայն Սահմանադրության 136 հոդվածը սահմանում է, որ ՌԴ Սահմանադրության 3-8-րդ գլուխների (որոնց շրջանակներում ընդգրկված է նաև 65 հոդվածը) փոփոխություններն ընդունվում են ֆեդերալ սահմանադրական օրենքի ընդունման համար նախատեսված կարգով և ուժի մեջ են մտնում ՌԴ սուբյեկտների ոչ պակաս, քան երկու երրորդի օրենսդիր մարմինների կողմից հաստատվելուց հետո, այսինքն՝ բոլորովին այլ կարգ է ամրագրում հիշյալ սահմանադրական նորմերում փոփոխություններ կատարելու համար: Դեռ ավելին, ՌԴ Սահմանադրությունը, ամրագրելով ՌԴ Նախագահի լիազորությունները համապատասխան բնագավառներում, չի նախատեսում նմանատիպ լիազորություն: Հետևաբար, կարծում ենք, որ վերը նշված սահմանադրական նորմը մեկնաբանելիս ՌԴ Սահմանադրական դատարանը, ըստ էության, ստեղծել է գործող սահմանադրական կարգավորումներից չբխող նոր կարգավորում:

² Օրինակ՝ ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետում ամրագրված՝ «գլխավոր դատախազի վարույթում գտնվող կոնկրետ գործ» արտահայտության հիշատակված մեկնաբանությունը:

³ Օրինակ՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր՝ 4 մայիսի 2010թ. ՍԳՈ-881 որոշմամբ ՀՀ Սահմանադրության 14.1 հոդվածով ամրագրված օրենքի առջև բոլորի հավասարության սահմանադրական սկզբունքին տվեց սահմանափակ մեկնաբանություն՝ իրավական դիրքորոշում արտահայտելով այն մասին, որ վերջինս ենթադրում է օրենքի առջև հավասար պատասխանատվության, պատասխանատվության անխուսափելիության և իրավական պաշտպանության հավասար պայմանների ապահովում, և չի առնչվում իրավական տարբեր կարգավիճակ ունեցող սուբյեկտների համար որևէ իրավաչափ նպատակով պայմանավորված նախադրյալներ՝ տվյալ դեպքում սոցիալական անկախության երաշխիքներ նախատեսելու կամ իրավունքի տվյալ կատեգորիայի սուբյեկտների համար լրացուցիչ պարտականություններ սահմանելուն (ընդգծումը մերն է.-Ա.Մ.) (տե՛ս www.concourt.am):

բանությունը պետք է լինի այնպիսին, որպեսզի վերջինիս շրջանակներում ապահովվի ՀՀ Սահմանադրության կայունությունը, զարգացումը, գերակայությունն ու անմիջական գործողությունը՝ որպես ելակետ ունենալով այն հանգամանքը, որ մարդը, նրա արժանապատվությունը, հիմնական իրավունքները և ազատությունները բարձրագույն արժեքներ են, և հիմք ընդունելով իշխանությունների բաժանման ու հավասարակշռման սկզբունքի ապահովման անհրաժեշտությունը:

Ամփոփելով վերը շարադրվածը՝ նշենք, որ չնայած «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 1 հոդվածի համաձայն՝ Սահմանադրական դատարանը սահմանադրական արդարադատության բարձրագույն մարմինն է, որն ապահովում է Հայաստանի Հանրապետության իրավակարգում **Սահմանադրության գերակայությունը և անմիջական գործողությունը** (ընդգծումը մերն է-Ա.Մ.), սակայն, կարծում ենք, որ վերջիններս Սահմանադրության միակ հատկանիշները չեն, որոնց ապահովմանը նպատակաուղղված է ՀՀ սահմանադրական դատարանի գործունեությունը: Վերջինիս էությունն ընդգծվում է հատկապես Սահմանադրության կայունությունն ու զարգացումն ապահովելու բնագավառում: Սահմանադրագիտության զարգացման ժամանակակից միտումները վկայում են այն մասին, որ արդի փուլում սահմանադրական դատարանի որոշումներն այլևս չեն ընկալվում որպես սոսկ իրավական ակտերի սահմանադրականությունը կամ հակասահմանադրականությունը արձանագրող փաստաթուղթ, այլ առավել շեշտադրվում է վերջիններիս՝ միասնական սահմանադրական դոկտրինի ձևավորման ու Սահմանադրության զարգացման կարևորագույն միջոց հանդիսանալու հանգամանքը: Հետևաբար Սահմանադրության կայունության ու զարգացման ապահովումը հանդիսանում է սահմանադրական արդարադատությունն իրականացնող մարմնի կարևորագույն խնդիրներից մեկը, որպիսի հանգամանքը, մեր կարծիքով, քննարկվող մարմնի գործունեության նպատակաուղղվածությունը մատնանշելու նպատակով պետք է նույնպես իր արտահայտությունը գտնի «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի վերը նշված դրույթի շրջանակներում: Միևնույն ժամանակ առավել կարևոր ենք համարում հիշյալ նպատակի իրականացման համար համապատասխան մշակույթի ձևավորումը, երբ սահմանադրական դատարանի որոշումներն ընկալվեն ոչ թե սոսկ որպես իրավական ակտերի սահմանադրականությունը կամ հակասահմանադրականությունը արձանագրելու, այլ նաև՝ որպես Սահմանադրության կայունությունն ու զարգացումն ապահովելու կարևորագույն միջոց:

Anahit Manasyan

*Assistant to the President of the Constitutional Court of the RA,
Postgraduate student at the Chair of Constitutional Law, YSU*

**OFFICIAL COMMENTARY OF THE CONSTITUTION OF THE RA AS
THE MOST IMPORTANT CONDITION FOR ITS DEVELOPMENT**

The article considers the institute of official interpretation of the Constitution, reveals its characteristic peculiarities. The author substantiates that the official interpretation is one of the most important ways of the development of the Constitution of the Republic of Armenia, as well as presents the criteria for differentiating between the cases when the development of the RA Basic law must be performed by making changes to its text and the situations when the achievement of the discussed goal is possible through interpretation. At the same time it is concluded that the interpretation of the RA Constitution by the Constitutional Court is official though the Constitutional Court of the Republic of Armenia doesn't have an authority of official abstract interpretation of the Basic law.